

BRITANSKO OBRAZOVANJE DANAS

Stručni članak. Primljen 30. 9. 1997.
UDK 37(410),312"

(obrazovni sustav, obrazovna politika, diploma)

U članku se razmatraju osnovne razine suvremenoga britanskog obrazovanja: školsko, više i visoko obrazovanje, te se daje pregled najvažnijih obrazovnih kvalifikacija u Britaniji danas. Isto tako kritički se upozorava na značenje usporedbe britanskog i hrvatskog sustava obrazovanja i kvalifikacija. Posebno se ističe važnost izvješća Sir Ron Dearinga koje će britanskoj vladi predložiti strategiju razvoja britanskog obrazovanja za sljedeće stoljeće.

Radikalne društvene promjene, koje su zahvatile niz europskih zemalja na pragu 21. stoljeća, utjecale su na brojna propitivanja i izmjene u obrazovnim sustavima. Svrha je ovog članka dati mogući pregled suvremenog britanskog obrazovnog sustava, načina njegova funkcioniranja, te kvalifikacija koje se danas koriste u Britaniji.

1. Zašto obrazovanje?

Postavimo najprije pitanje o svrhovitosti rasprave o obrazovanju i obrazovnim kvalifikacijama, u ovom konkretnom slučaju o britanskom obrazovanju i britanskim obrazovnim kvalifikacijama. Zašto je važno o tome raspravljati? Mislim da za to ima nekoliko razloga. Prvo, obrazovni sustav u Ujedinjenom Kraljevstvu (od sada u tekstu: UK sustav) doživio je u prošla dva desetljeća mnogo promjena, koje neki u Britaniji nazivaju „revolucionarnima” (riječ koja je inače neobična za britanski način mišljenja). Tako su rasprave o obrazovanju, pa i cijela znanost o obrazovanju, takozvane *Educational Studies*, postale dio onoga što je poznato kao britanske studije (*British studies*), discipline koja se već čvrsto uspostavila kao akademska znanost, a koje je sadržaj vrlo važan za angliste svih profila. Drugo, postoji potreba za suodnošenjem britanskog i hrvatskog obrazovnog sustava, a u toj su domeni, mislim, važna pitanja koja bih uvjetno nazvala pravni, praktični i strateško/ekonomski aspekt.

1.1 Pravni aspekt

Pitanje priznavanja obrazovnih, a posebno sveučilišnih kvalifikacija riješeno je na najvišoj pravnoj razini unutar Europske zajednice, tako što su zemlje članice ujedno i potpisnice pravnih dokumenata u kojima se obrazovne kvalifikacije međusobno priznaju. To im, dakako, daje veliku prednost, moć nesmetane duhovne i intelektualne razmjene. Između Hrvatske i Velike Britanije potpisan je 1996. godine kulturni sporazum koji se u širokim naznakama dotiče i područja obrazovanja. No, priznavanje obrazovnih kvalifikacija još je „sklisko” područje, ostavljeno pojedničanim razmatranjima, a u dvije je zemlje riješeno na različite načine. U Britaniji djeluje nacionalno neovisno tijelo pod imenom National Academic Recognition Information Centre (NARIC), kojega je osnovna zadaća proučavanje obrazovnih sustava stranih zemalja, opis njihovih kvalifikacija i uspoređivanje tih kvalifikacija s britanskima. Svrha je NARIC-a izdavanje njihove ključne publikacije *International Qualifications* u kojoj su kvalifikacije niza zemalja svijeta evaluirane s obzirom na njihove britanske ekvivalente. Zadnje NARIC-ovo izdanje *International qualifications* prvi put ima Hrvatsku kao poseban *entry*, i evaluaciju naših kvalifikacija u odnosu prema britanskima. Tako, na primjer, naša matura načelno se priznaje kao kvalifikacija koja je dovoljna za upis na britanska sveučilišta. To vrednovanje načelno je vrednovanje NARIC-a kao neovisne institucije, koje britanska sveučilišta u pravilu poštuju, ali kako su ta sveučilišta apsolutno neovisna u svojim odlukama, mogu imati vlastite zahtjeve o kvalifikacijama ili

tipu znanja potrebnom za upis. S druge strane, u Hrvatskoj, koliko je meni poznato, nema nekog nacionalnog neovisnog tijela kojega bi funkcija bila slična britanskom; za priznavanje stranih sveučilišnih kvalifikacija postoji pri Senatu Sveučilišta u Zagrebu posebno povjerenstvo koje nastoji verificirati britanske kvalifikacije. Ostalo je prepušteno posebnim komisijama na odgovarajućim fakultetima, a za određene tipove kvalifikacija odgovorno je Ministarstvo prosvjete i športa. Može zvučati neobično, ali kod nas postoji jedno opće nepoznavanje britanskog obrazovnog konteksta, premda je engleski prvi strani jezik koji se uči i poučava u Hrvatskoj.

1.2. Praktični aspekt

Bez obzira, naravno, na trenutne pravne i ine prilike, hrvatski građani pokazuju interes za različite tipove studija i stručnog usavršavanja u Britaniji, dok britanski građani, osobito u posljednje vrijeme, sve češće dolaze u Hrvatsku, nerijetko s namjerom da poučavaju engleski jezik, ili jednostavno *to do business*, a za što im je potrebno i određeno poznavanje hrvatskog jezika. Zbog tih sasvim praktičnih razloga, poznavanje obrazovnih sustava ključno je za pojedinca (npr. za razumijevanje nečije odluke da magistrira, recimo u Britaniji), a time posredno i za društvo u cjelini.

1.3. Strateško-ekonomski aspekt

Nije tajna, a upućeni to dobro znaju, da je obrazovanje, ili načini njegovoga ostvarivanja, u uskoj vezi sa strateškim razvojem pojedine zemlje, te da je ekonomska dobit i opći napredak njegov, katkad skriveni, *spiritus movens*. Nedavno je poznati britanski časopis *The Economist* gotovo cijeli broj posvetio gorućim obrazovnim temama, a u članku pod naslovom „Obrazovanje i bogatstvo nacija” (Education and the Wealth of Nations) izričito se navodi: „educational achievement and economic success are closely linked – the struggle to raise a nation’s living standard is fought first and foremost in the classroom”.

2. Terminologija

Kratko bih upozorila na važnost termina u raspravama o britanskom obrazovanju, te na način na koji se koristim nekim općim terminima u ovom pregledu. Kada se koristim pojmom Britanija i britansko obrazovanje, mislim na nacionalne cjeline Engleska, Wales, Sjeverna Irska i Škotska kao jedinstvenu zemljopisno-političnu cjelinu. Međutim, razlike u sustavima unutar tih nacionalnih cjelina su brojne, i, kad je riječ o obrazovanju, Engleska, Wales i Sjeverna Irska imaju vrlo sličan sustav školovanja, koji se u slučaju Engleske i Walesa uzima gotovo kao identičan. Škoti, međutim, imaju sasvim specifičan sustav, i specifične kvalifikacije, osobito u odnosu prema engleskima, i priroda je njihova obrazovanja tradicionalno usmjerena na očuvanje i jačanje škotskog nacionalnog identiteta. Stoga ću tijekom ovog pregleda uputiti na elemente specifične za škotski sustav.

3. Osnovne razine obrazovanja

Britanski obrazovni sustav može se podijeliti na tri osnovne razine:

- školsko obrazovanje (school education) – dob 5-11 i 11-16 godina
- više obrazovanje (further education) – dob 16 + godina
- visoko obrazovanje (higher education) – dob 18 + godina

U pregledu se želim sinkronijski osvrnuti na svaku od tih razina, ali isto tako i povremeno upozoriti na povijesni kontekst ili povijesnu važnost pojedinih pitanja.

3.1. Školsko obrazovanje (*school education*)

Školovanje u Britaniji započinje u petoj godini, a pojam školsko obrazovanje odnosi se na dvije faze toga školovanja: osnovno školovanje koje traje od pete do jedanaeste godine života, i srednje obrazovanje koje traje od jedanaeste do šesnaeste godine.

Premda podaci u literaturi o obrazovanju mogu varirati za koji postotak gore ili dolje, ovisno o regiji o kojoj se govori, može se reći da oko 90 % sve djece u Britaniji pohađa državne škole, tj. škole koje financira britanska vlada; oko 10 % sve djece ide u privatne škole, koje se nazivaju *independent* ili *public schools*. Školarinu tada plaćaju roditelji, a nerijetko i same škole, u znak 'milosrđa' (otuda pojam *for charity purposes*), mogu stipendirati osobito nadarenu djecu, i to često onu koja si iz ovih ili onih razloga ne mogu priuštiti plaćanje privatnog poučavanja.

Oni koji poznaju britanski sustav znaju koliko je tradicija privatnog školovanja jaka u Britaniji, te koliko je ona utjecala na opći razvoj obrazovnih institucija na Otoku. Privatne škole počele su se osnivati u 17. i 18. stoljeću s jednom posebnom svrhom – da se sinovima koji potječu iz visokog i srednjeg sloja pruži temeljito obrazovanje. Zbog te važne društvene, to jest, javne namjene, te su se škole nazivale, a i danas se nerijetko nazivaju, *public schools*. Tijekom 19. stoljeća one su još više dobile na svojem značaju, a njihova je osobitost to što su sve bile takozvane *boarding schools*, što znači da su učenici u njima stvarno i živjeli, pa je otuda lako zamisliti trajan utjecaj koje su one ostavljale na one koji su ih pohađali. Te su škole poseban akcent stavljale na razvoj moralnog karaktera učenika i timskog duha, te su pripremale mladiće da kasnije preuzmu visoke položaje u vojsci, poslovnom svijetu, vladi i politici – upravo su mladići koji su pohađali privatne škole kasnije oblikovali elitu britanskog društva. Privatno je obrazovanje ostavilo duboki trag na britansko društvo, pa su škole 20. stoljeća, više ili manje, nastajale na uzorima i karakteristikama privatnih obrazovnih institucija.

Tijekom školskog obrazovanja djeca moraju proći četiri osnovna stupnja testiranja znanja, i to u dobi od 7, 11, 14 i 16 godina. Glavna kvalifikacija koju mladi ljudi u dobi od 16 godina stječu u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj jest *General Certificate of Secondary Education* (Opća svjedodžba srednjeg obrazovanja), skraćeno poznata kao GCSE. Ispiti za ovu svjedodžbu prvi su put održani 1988. godine, i tada je ona zamijenila GCE O levels, kvalifikaciju koje se mnogi i danas sjećaju.

U Škotskoj je situacija nešto drukčija. Obvezatno školovanje, a koje je isto kao i u Engleskoj, tj. obuhvaća dob od pete do šesnaeste godine, ima osnovno školovanje do 12. godine (u Engleskoj je do 11. godine). Pojam srednje obrazovanje (*secondary education*) u Škotskoj obuhvaća niže i više srednje obrazovanje: *lower secondary education* traje od 12. do 16. godine, i glavna kvalifikacija koju mladi ljudi steknu u 16. godini jest *The Scottish Certificate of Education, Standard Grade* (Škotska svjedodžba obrazovanja, standardni stupanj), kvalifikacija koja je ekvivalentna gore spomenutoj engleskoj GCSE; *upper secondary education* obuhvaća dob od 16. do 18. godine, a glavna kvalifikacija u 18. godini jest *The Scottish Certificate of Education, Higher Grade*, poznata kao *Scottish Highers*. O toj će kvalifikaciji biti riječi kasnije.

Kad je riječ o školskom obrazovanju, treba svakako nešto reći o predmetima koji se poučavaju u britanskim školama, te o nacionalnom školskom programu. U vezi s tim, britanska je vlada (tada još konzervativna!) uvela dvije glavne promjene u britanski sustav školovanja: 1988. donesen je novi zakon o obrazovanju, kojim se počeo uvoditi *The National Curriculum* (nacionalni školski program). Vlada je prvi put eksplicitno postavila jezgrene, osnovne predmete (*core subjects*) koji se trebaju poučavati u školama – engleski jezik, matematika i prirodne znanosti, te temeljnih sedam predmeta (*foundation subjects*):

informacijska tehnologija, povijest, zemljopis, glazbeni odgoj, likovni odgoj, tjelesni odgoj i jedan suvremeni strani jezik.

Mnoge europske zemlje već godinama imaju svoj nacionalni školski program, koji se u tim zemljama mijenja i dopunjuje shodno zahtjevima suvremenog društva, ili zbog radikalnih društveno-političkih promjena, kakav je recimo slučaj u našoj kulturi, te u ostalim srednjoeuropskim kulturama. Za razliku od takvih zemalja, međutim, Britanija ne vidi ideju o postojanju školskog programa na najvišoj nacionalnoj razini kao nešto što je samo po sebi razumljivo, te je kod njih razvoj nacionalnog programa činjenica novijeg datuma, o kojoj se mnogo raspravlja. Zapravo, uspostavljanje nacionalnog školskog programa počelo je tek krajem 80-tih godina, te su, po prvi put u povijesti britanskog obrazovanja, postavljeni ciljevi učenja za svaku godinu obaveznog školovanja, i od svih državnih škola traži se da rade u skladu s tim ciljevima. Bitno je reći da se nacionalni program uvodi postupno, te da se predviđa da će on biti u potpunosti uveden u sve dijelove Britanije tek krajem ovog stoljeća.

Postavlja se, dakako, pitanje zašto je za Britaniju, kao kulturu, nacionalni školski program novum, zašto se ideja o njegovu uvođenju pojavila relativno kasno, u odnosu prema drugim europskim zemljama? Britansko obrazovanje, naime, ima određene temeljne karakteristike koje su povijesno više-manje ostale nepromijenjene, a odnose se na ove elemente:

- **decentralizacija obrazovnog sustava** – u realnosti postoje tri nacionalna školska programa, a ne jedan, i to jedan za Englesku i Wales, drugi za Škotsku i treći za Sjevernu Irsku, tako da organizacija predmeta i pojedinosti o ciljevima učenja variraju od jednog programa do drugoga;
- relativno **slaba centralna kontrola** ili uniformnost; npr. centralna vlada u Londonu ne propisuje detaljan program učenja, niti određuje koje se knjige i materijali trebaju koristiti u školama; ona samo u širokim okvirima navodi što djeca trebaju učiti, i povremeno savjetuje o načinima na koji treba učiti; isto tako, centralna vlada ne upravlja financijama pojedine škole, samo određuje koliko sredstava izdvojiti za školu;
- općenito uzevši, sve važnije pojedinosti rješavaju individualne institucije ili mjesne obrazovne vlasti, poznate kao **Local Education Authorities (LEA)**, a koje su ogranak lokalnog upravljanja.

Tako se zapravo može govoriti o **neovisnosti** britanskoga obrazovnog sustava, neovisnosti koja svoje korijene ima u već spomenutoj jakoj tradiciji privatnog školovanja. Ta je autonomija obrazovanja najočitija u britanskim sveučilištima.

3.2. Više obrazovanje (*further education*)

Pojam više obrazovanje (*further education*) odnosi se na područje obrazovanja koje ne pripada sveučilištima, i kojem mladi ljudi mogu pristupiti nakon svoje šesnaeste godine, dakle kad su stekli GCSE ili *Scottish Standard Grade*. Koledži višeg obrazovanja (*colleges of further education*) nude dvije glavne studijske opcije: akademsku i strukovnu. Pogledajmo kakva je razlika između njih.

Ako netko u dobi od 16 godina želi steći formalno obrazovanje te se upisati na sveučilište, onda odabire akademsku opciju. To znači da dalje studira dvije godine kako bi stekao kvalifikaciju koja se zove Opća svjedodžba obrazovanja – napredni stupanj (*The General Certificate of Education Advanced Level*), svima u Britaniji poznata kao *A-levels*. To je formalna akademska kvalifikacija u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj, te je uvjet za upis na britanska sveučilišta. U Škotskoj, kvalifikacija sličnog tipa jest Škotska svjedodžba

obrazovanja – viši stupanj (*Scottish Certificate of Education Higher Grade*), poznata kao *Scottish Highers*, a koja je uvjet za upis najprije na škotska sveučilišta, a zatim i na ostala engleska/britanska sveučilišta. Zanimljivo je da prije otprilike dvadesetak godina, *Scottish Highers*, koja su neka vrst škotske mature, nisu bili ravnopravno priznati kao *A-levels* za upis na mnoga engleska sveučilišta, već su tek nedavnih godina izborili ravnopravan tretman (iz osobne komunikacije sa Škotima).

Kvalifikacije poput *A-levels* i *Scottish Highers* mogu se, po svojem statusu, usporediti s našom maturom, no *A-levels* su, na primjer, međunarodno poznata i priznata akademska kvalifikacija u mnogim zemljama svijeta, te Britanci tvrde da je zapravo riječ o „jačoj” kvalifikaciji. U principu, međutim, kako sam već navela na početku ovog pregleda, NARIC našu maturu vrednuje kao kvalifikaciju „which may be said to satisfy the entry requirements to UK universities” („za koju se može reći da zadovoljava uvjet za upis na britanska sveučilišta”; prijevod M.K.). Htjela bih upozoriti na to vrednovanje NARIC-a jer mi se čini da ono nije dovoljno poznato našoj obrazovnoj i nastavnoj javnosti. S druge strane, pravo je svakog sveučilišta da individualno procijeni strane kvalifikacije svakog potencijalnog studenta, te može odlučiti, na temelju svojih kriterija zahtjevnosti, da je za pojedini program studija studentu potreban takozvani *bridging* ili *access* ili *foundation course*, što je zapravo pred-godina pred stvarni sveučilišni studij.

Osobitost je britanske „mature” to što Britanci, i u običnu životu, i u stručnoj literaturi, o njoj govore kao o „studiju”, jer su *A-levels studies* i *Scottish Highers* specijalizirani u tom smislu da se tijekom dviju godina temeljito proučavaju tri ili četiri predmeta (nikad više od pet), a koja će kasnije biti osnova sveučilišnog studija. Na kraju druge godine iz svakog od studiranih predmeta piše se pismeni ispit, i te su ocjene glavni kriterij za upis na sveučilište. Rezultati *A-levels* i *Scottish Highers* ispita objavljuju se početkom kolovoza, kada britanski nacionalni mediji, a osobito tisak, napeto i s velikim naslovima na prvim stranicama prate događanja na obrazovnoj sceni, predviđajući trendove i statistike nacionalne uspješnosti i prolaznosti rezultata.

Koji su predmeti što se mogu studirati kao *A-level* predmeti? Danas se nudi velik broj predmetnih područja, od tradicionalnih do suvremenih, koji prate tekuće sadržaje društveno-ekonomske zbilje. Tradicionalni predmeti, poput onih kojih obuhvaćaju temeljne prirodne znanosti (biologija, kemija, fizika, matematika) i društvene znanosti (engleski jezik, povijest, umjetnost), traženi su i zahtjevni, i mnogi stari koledži imaju reputaciju upravo po njima. Suvremeni koledži, ali tu nisu izuzeci ni mnogi stariji koledži, nude takozvane modularne programe (*modular programmes*), u kojima student može kombinirati različita područja, na primjer neki tradicionalni *A-level* predmet sa strukovnim predmetom, recimo studij turizma ili poslovni studij. Inače, termini modularnost i modularni danas su među ključnim britanskim terminima koji se rabe u raznim obrazovnim kontekstima, institucije ih nerijetko koriste da bi privukle studente i upozorile na „suvremenost” svojih programa, a što može konotirati kao „odmak od tradicionalnoga”.

Premda je danas pristup sveučilišnom studiju u Britaniji mnogo otvoreniji, i daleko je od nekadašnjeg ekskluzivnog elitizma manjeg broja sjajno akademski obrazovanih ljudi, treba znati da većina mladih Britanaca, nakon završenog srednjeg i obaveznog obrazovanja, odmah pokušava naći neki posao na tržištu, ili se strukovno obrazovati za konkretno zanimanje te steći neki od stupnjeva nacionalnih strukovnih kvalifikacija (*National vocational qualifications*, poznate kao NVQ; u Škotskoj su to škotske strukovne kvalifikacije, *Scottish Vocational Qualifications – SVQ*). Razvoj strukovnih kvalifikacija danas je nacionalni prioritet Britanije – industrija i poslodavci zahtijevaju konkretno poznavanje vještina, od kojih su poslodavci izdvojili kao temeljne: informacijsku tehnologiju, vještine komuniciranja i matematičke vještine. Strukovne su kvalifikacije

doživjele velik *come back* u Britaniji, i od kraja 90-tih godina govori se o pravoj revoluciji sustava tih kvalifikacija, pa mnoge industrijski razvijene zemlje proučavaju ili koriste iskustva britanskog modela. Sami Britanci, stalno razvijajući sustav, mnogo i žučno raspravljaju o njemu, o općoj strategiji razvoja obrazovanja, o tome jesu li akademske i strukovne kvalifikacije *al par*, itd. Danas nema bitnijeg područja britanske industrije i javnog života koje nije dobilo sustav odgovarajućih strukovnih kvalifikacija – neke od njih su razrađene do najviše razine „umijeća”, i odgovaraju, u smislu akademskih ekvivalenata, postdiplomskim i doktorskim kvalifikacijama.

3.2. Visoko obrazovanje (*higher education*)

Kako je visoko obrazovanje temelj intelektualnog i istraživačkog razvoja svake zemlje, dometi koje ono postiže pokazuju stupanj razvoja te zemlje. U Britaniji se mnogo raspravlja o tome koja je svrha visokog obrazovanja u suvremenom društvu, te se publiciraju brojne obrazovno-filozofske rasprave o toj temi. U tim se raspravama nastoji naglasiti osnovna dvojaka svrha visokog obrazovanja: razviti kod odraslih pojedinaca u punini njihove sposobnosti i talente na njihovu osobnu korist i korist društva kao cjeline.

Kad se britansko visoko obrazovanje promatra u međunarodnom kontekstu, onda se mogu izdvojiti neke karakteristike toga sustava koje su „tipično britanske”, i za koje se može reći da oslikavaju osobit britanski pristup učenju i poučavanju, koji se može prepoznati kao „britanski stil”.

U „filozofiji” visokog obrazovanja Britanija je tradicionalno pridavala veliko značenje kvaliteti osobnosti koju obrazovanje „stvora”, a ne toliko kvaliteti sposobnosti. Takvo je razumijevanje imalo dalekosežne posljedice na mnoge aspekte britanskog obrazovnog sustava, osobito na stil poučavanja i nastave koji se razvio na Otoku. Općenito se, naime, može reći da Britanci tradicionalno daju prednost razumijevanju fenomena, a ne toliko usvajanju činjeničnog znanja i primjeni tog znanja na specifične zadatke, kao u nekim drugim europskim sustavima. Na primjer, djeca u osnovnoj školi u Britaniji obično nemaju formalne domaće zadaće, dok sveučilišni studenti imaju manji broj sati obvezne nazočnosti nastavi nego studenti u drugim zemljama Europe. Isto tako, Britanci tradicionalno naglašavaju razvitak akademskih sposobnosti, a ne toliko praktičnih sposobnosti, što je dovelo do razvoja visoko kvalitetnog sveučilišnog obrazovanja za sve one koji imaju izrazite akademske sklonosti.

U Britaniji vlada financira sveučilišta (samo je jedno sveučilište privatno, i to Buckingham University u Londonu), ali unatoč toj financijskoj uvjetovanosti, britanska sveučilišta imaju potpunu i neprikosnovenu autonomiju: svako sveučilište ima potpunu kontrolu nad sadržajem onoga što poučava, nad načinima kako to poučava, koga uzima za studente i kako provjerava znanje studenata. Tako je ranije spomenuta neovisnost britanskog sustava obrazovanja najočitija upravo na sveučilištima.

Britanska sveučilišta primaju svoje studente na temelju ocjena iz *A-levels*-a ili *Scottish Highers*-a, a koje se objavljuju početkom kolovoza, i intervjua. Oni koji imaju bolje ocjene imaju više šansi da budu primljeni, ali, u principu, ništa ne može spriječiti sveučilište da primi studente koji nemaju *A-levels*, a katkad oni koji imaju vrhunske ocjene nemaju garantirano mjesto na sveučilištu. Utrka za sveučilišnim mjestima vrlo je velika, osobito za tradicionalno prestižna sveučilišta i studije u Oxfordu, Cambridgeu, Londonu i Edinburghu.

Posebnost je britanske sveučilišne nastave relativno mali broj studenata koji u grupama rade s profesorima, te osobni angažman profesora sa svakim studentom. Često se pri tome stvara neformalna akademska komunikacija, koja je bliska Britancima, ali ne i, npr., studentima Japancima – istraživanja su pokazala – koji u svojoj kulturi imaju strogi

hijerarhijski odnos u komunikaciji. Zbog toga što sveučilišta primaju samo izrazito dobre studente, te zbog prakse da se poučava u manjim grupama gdje je student prisutan kao „individualnost”, sveučilišni studij u Britaniji traje relativno kratko, u usporedbi s drugim europskim zemljama. Tako, u Engleskoj, Walesu i Sjevernoj Irskoj većina sveučilišnih dodiplomskih studija traje tri godine. Studij suvremenih svjetskih jezika traje četiri godine, jer jednu godinu studenti provedu u zemlji koje jezik studiraju. Medicina i veterina traju do šest godina, i spadaju u najzahtjevnije studije općenito. Škoti, za razliku od Engleza, imaju četvorogodišnji dodiplomski studij, i u tom smislu je škotski sustav blizak hrvatskom visokom obrazovanju.

U vezi s trajanjem studija jest i jedna posebnost britanskog visokog obrazovanja, a odnosi se na statističku činjenicu da velika većina studenata na britanskim sveučilištima završi studij na vrijeme i ne odustaje od studija tako lako (takozvani *low drop-out rate*). Prema podacima objavljenim u medijima u travnju 1997, u Hrvatskoj ima 63 000 studenata od kojih samo 30 % završi studij, što znači da u nas postoji *high drop-out rate*. Razlozi koji se navode za visok postotak studenata koji završe studij na britanskim sveučilištima jesu : redovni student stvarno i znači „redovni”, tj. akademski studij se općenito ozbiljno shvaća; od studenata se obično očekuje da nisu zaposleni za vrijeme trajanja semestra; i najzad, osim ako im roditelji nisu bogati, većina studenata dobiju vladinu stipendiju koja pokriva studentske troškove, uključujući i smještaj – ta stipendija nije automatska, već ovisi o studentovu uspjehu, te je otuda jasna motiviranost za ozbiljan rad i redovit prelazak iz jedne akademske godine u drugu.

3.2.1. Kvalifikacije britanskog visokog obrazovanja

Općenit naziv za sveučilišnu kvalifikaciju bilo kojeg stupnja jest *degree*. Dva su osnovna tipa sveučilišnih kvalifikacija: *first degree*, što se u našoj terminologiji može prevesti kao dodiplomski studij, i *second degree*, što označava postdiplomski studij.

Poznati opći naziv za *first degree* tj. dodiplomski studij jest *Bachelor's degree*, što je u britanskom sustavu nešto poput naše „fakultetske diplome”, a traje obično tri akademske godine. Puni naziv te kvalifikacije ovisi o tipu studija – *Bachelor of Arts* (BA), *Bachelor of Science* (BSc), *Bachelor of Education* (BEd), *Bachelor of Law* (LLB), *Bachelor of Medicine* (MB). Škotska sveučilišta razlikuju se od engleskih sveučilišta po tome što za dodiplomske kvalifikacije rabe titule *Master of Arts* (MA) i *Master of Science* (MSc), titule koje engleska sveučilišta daju za postdiplomski studij.

Opći naziv za *second degree*, tj. postdiplomski studij jest *Master's Degree*, u terminologiji i žargonu poznat kao MA ili MSc. Sadržajna raznolikost i brojnost postdiplomskih studija, posebno onih interdisciplinarnih, na britanskim sveučilištima čini se fascinantnim, ali, ipak, sva se ona mogu podvesti na dva osnovna tipa studija, ovisno o temeljnoj metodi rada: u prvi tip spadaju studiji koji se odvijaju putem predavanja, takozvani *taught courses*, a u drugi tip spadaju studiji kojih je osnovna svrha znanstveno istraživanje, takozvani *research courses*. *Taught MA* ili *MSc* obično traje jednu godinu – predavanja i neposredan rad s mentorom traju devet mjeseci, a u zadnja se tri mjeseca piše magistarski rad. Poseban je oblik britanske postdiplomске kvalifikacije postdiplomska diploma ili svjedodžba (*Postgraduate Diploma/Certificate*) koja se za neka predmetna područja dodjeljuje postdiplomantima koji su odslušali devet mjeseci predavanja i ispunili ispitne obveze, ali nisu pristupili pisanju završnog rada. U britanskom sustavu obrazovanja ta je kvalifikacija vrlo važna u nekim strukama ako osoba želi profesionalno napredovati; takve su na primjer postdiplomska diploma iz novinarstva (*Postgraduate Diploma in Journalism*) i postdiplomska svjedodžba iz obrazovanja (*Postgraduate Certificate in Education*).

Postdiplomski studiji kojih je svrha znanstveno istraživanje obično se odvijaju u dvije faze. Uspješan istraživački rad u trajanju 2-3 godine nosi titulu *Master of Philosophy (Mphil)*, nakon čega se pristupa doktoratu, koji je i u Britaniji najveća akademska kvalifikacija. Njezin naslov je PhD (*Doctor of Philosophy*), a katkad DPhil. Vrijeme koje je potrebno da bi se napravio doktorat ovisi o tipu studija, ali općenito se očekuje od doktoranta da radi na svom istraživanju oko tri godine ako je redoviti polaznik, ili 5-6 godina uz prekide.

Ovom bih prilikom naglasila nedavne promjene koje su uvedene u sustav britanskog postdiplomskog obrazovanja, promjene koje prate opće europske trendove. Riječ je o procesu koji je nazvan modularizacijom (*modularisation*), a odnosi se na strukturu postdiplomskog studija: moduli (*modules*) mogu se razumjeti kao osnovne jedinice studija koje nose određen broj bodova (*credits*). Moduli mogu biti osnovni i izborni, a po prirodi „prenošenja znanja” mogu biti istraživački ili nastavni. Tako se danas govori o postdiplomskim modularnim programima koji nude brojne opcije odlučivanja kandidatu, ovisno o njegovim htijenjima ili potrebama u karijeri. U tim je modularnim programima za postdiplomsku kvalifikaciju potrebno napraviti određen broj bodova, a koji su ovako određeni: za *masters* kvalifikacije (MA ili Msc) potrebno je 120 bodova; postdiplomski diploma 80 bodova; postdiplomski svjedodžba 40 bodova. Pri tome treba znati da je jedan bod (*credit*) definiran kao deset sati vremena koje student provede u učenju (istraživanju).

Modularna struktura postdiplomskog studija vrlo je važna u općem europskom kontekstu visokog obrazovanja. Zemlje članice Europske zajednice, pravno a i u praksi, nastoje priznati svoje postdiplomski programe, kako bi omogućile nesmetanu razmjenu ljudi i ideja, te tako ojačale svoje institucije i znanost općenito. Tako je moguće da, recimo, postdiplomant s nekog njemačkog sveučilišta, skupivši određen broj bodova, nastavi, tj. „prenese” studij na neko britansko sveučilište, i tamo stekne postdiplomsku kvalifikaciju. U europskom kontekstu taj je proces poznat kao *Credit Accumulation Transfer (CAT) Scheme*, i mnoge britanske visokoobrazovne institucije imaju postdiplomski studije koje su dio takvih europski usmjerenih programa.

Prema dr. Davidu Wardu sa Sveučilišta u Sheffieldu, osnovne prednosti modularnog sustava postdiplomskog studija jesu: stručnjaci mogu usavršiti svoje područje rada studiranjem odgovarajućih modula; postojanje izbora modula omogućava „kombinacije” unutar specijalizacije, tj. osobitu interdisciplinarnost, i, najzad, osnovni moduli mogu biti temeljem više različitih postdiplomskih studija.

Spomenula bih još i postdiplomsku kvalifikaciju koja se veoma cijeni u razvijenim zemljama Zapada, Sjedinjenim Državama i Japanu, za koju trenutno i u nas postoji veliko zanimanje. Riječ je o *Master of Business Administration*, poznatijoj kao MBA, a koja se dodjeljuje na britanskim poslovnim školama. Ta kvalifikacija, inače vrlo popularna kod menadžera, stvorena je početkom ovog stoljeća u SAD-u, prenesena je u Britaniju krajem 60-ih godina, da bi krajem 80-ih godina postala izrazito tražena kvalifikacija. Statistika kaže da danas u Britaniji više od 5 000 studenata godišnje dobije MBA. Osobitost je tog poslovnog postdiplomskog studija to što se od kandidata traži ne samo odgovarajuće obrazovanje iz poslovnih i menadžerskih studija nego i najmanje tri godine radnog iskustva s određenom poslovnom/financijskom odgovornošću.

3.2.2. The Dearing Report

Tko god prati suvremena zbivanja u Britaniji, pa makar i na površnoj razini preko časopisa i medija, sigurno je naišao na ime Sir Ron Dearinga, koji se nezaobilazno spominje u svim bitnijim napisima o obrazovanju. Sir Dearing, naime, vrlo je važna ličnost britanskog obrazovnog života, neka vrst njihova obrazovnog gurua – njemu je dano da bude na čelu odgovornog tima ljudi koji britanskoj vladi treba predložiti „sliku” britanskog obrazovanja

u 21. stoljeću. Sir Ron Dearing dat će prijedloge Vladi u vezi s cjelovitom prirodom i strukturom obrazovanja na Otoku, a posebno se s velikom pozornošću očekuju prijedlozi za visoko obrazovanje. Njegovo je izvješće već sada poznato i prepoznatljivo kao *The Dearing Report*. Obrazovni stručnjaci predviđaju, a i dosadašnje konzultacije su pokazale, da bi u tom izvješću Sir Dearing mogao predložiti sljedeću osnovnu strukturu sveučilišnog obrazovanja i kvalifikacija:

- prva godina sveučilišnog studija – Certificate (svjedodžba)
- druga godina sveučilišnog studija – Diploma (diploma)
- treća godina sveučilišnog studija – Bachelors (kao naša sveučilišna diploma)
- četvrta godina sveučilišnog studija – Masters (magisterij)

Time Britanci pokazuju svijest kako je potrebno i formalno vrednovati svaku godinu sveučilišnog studija, te da nijedna godina nije „uludo” potrošena, niti za studenta, profesora, instituciju, niti društvo u cjelini, koje na nacionalnoj razini ulaže mnogo novaca u studij. Čini mi se da je u ovom smislu izvješće Sir Ron Dearinga poticajno za svaku drugu obrazovnu kulturu, pa tako i našu.

LITERATURA

Bennet, Clinton at al (1996). *Researching into Teaching Methods in Colleges and Universities*. Kogan Page.

British Qualifications (1995). 26th edition, Kogan Page.

Education Year Book 1996/97. Pitman Publishing.

Higher Education Statistics for the United Kingdom (1993). HMSO, London.

International Guide to Qualifications in Education (1995). Third edition, Mansell.

The National Curriculum (1995). HMSO, London.

O' Driscoll, James (1996). *Britain*.

BRITISH EDUCATION TODAY

(education system, educational policy, qualification)

Summary

This article discusses the three main levels of the British educational system: school, further and higher education. It also gives an overview of the major British qualifications at the three levels. A need to relate British and Croatian qualifications is critically discussed as well. Finally, the author emphasises the importance of the Dearing Report, the purpose of which is to give recommendations to the British government on the structure of education in the UK in the twenty-first century.